

Pismenost i djelovanje

Rade Kalanj

Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

Tekst se bavi problemom pismenosti iz perspektive njegove kompleksifikacije u doba nepreglednog informacijsko-komunikacijskog simbolizma, kako bi se na kraju dospjelo do problema ekološke pismenosti. Polazeći od Augustinove referencije o povučenoj individualnosti i duhovnosti pismena čovjeka, obrazlaže se novovjekovno i moderno preusmjerenje koje će individualnu duhovnost preobraziti u objektiviziranu moć. Razvoj pismenosti, u tom kontekstu, ima linearan karakter, što se pokazuje od same pojave pismenosti, preko kasnijih tehnoloških ekstenzija u »Gutembergovo galaksiji«, do razdoblja elektronske medijalizacije. Četiri bitna trenda, u doba kasne modernosti, sukonstituiraju razvoj pismenosti: demokracija pred izazovom »masovnog društva«, posvemašnja informatizacija, treća tehnološka revolucija i ekološko dimenzioniranje razvoja. Ekološku pismenost valja, dakle, promatrati iz te kompleksne optike, a prije svega iz ugla refleksivne modernizacije. Rast društvene refleksivnosti istodobno je i rast ekološke pismenosti. Ona od suvremenog čovjeka zahtijeva znanje kako bi mogao djelovati na ono što je svojim znanjem stvorio.

Ključne riječi: duhovna moć, informatizacija, linearnost, masovno društvo, medijasfera, refleksivna modernizacija, tekstualnost, unutarsvjetovni individualizam, videosfera

AUGUSTINOVA REFERENCIJALNOST

U današnjim raspravama o problemu pisane riječi, pismene kulture i pismenosti općenito vrlo se često, i s osobitim intencionalnim nabojem, navodi jedno mjesto iz Augustinovih *Ispovijesti*. Razmišljanje koje je napisano u 4. stoljeću dobija, dakle, iznimnu referencijalnu važnost u doba nepreglednog informacijsko-komunikacijskog simbolizma pri kraju 20. stoljeća (Jančar, 1996:31; Taylor, 1986:112–126). U čemu je ta referencijalnost? Augustin naime govori o svom susretu i duhovnom dodiru s milanskim biskupom Ambrozijem kojemu se divio ne samo zbog uvjerljivosti njegova vjerskog naučavanja nego i zbog njegova osebnog intelektualnog stila. U trenucima najsabranije intelektualne aktivnosti, okružen svojim učenicima i poklonicima, Ambrozije je čitao posve tiho, samo za sebe, nikada naglas i jedino su pokreti njegovih usnica odavali potpunu predanost radu uma. Nikome od učenika nije padalo na um da bilo kakvom gestom ili pitanjem naruši taj čin individualne refleksivne saživljenosti s pisanim diskursom (Saint Augustin, 1964:109).

Ovo Augustinovo zapažanje, bolje reći njegova začuđenost nad činjenicom da je doživljaj pisane riječi najosobnije iskustvo a ne stvar grupe, zajednice ili interakcije s drugima, danas se tumači kao uvid s dalekosežnim konzekvencijama. To je uvid kojim se zapravo izražava preokret prema **individualizmu**. I to u dvojakom smislu. S jedne strane, čovjek koji zna vještinu pisanja i čitanja samim tim stječe pravo na individualnost koju mu nitko, ni u kakvim uvjetima, ne može poreći niti oduzeti. On sam, iz

